

แพทย์แผนจีนกับทางเลือกสุขภาพในยุคโลกาภิวัตน์

วรางคณา กล้าจริง, พงศันเรศ แจ้งพรมมา*

หลักสูตรการแพทย์แผนจีนบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

*ผู้รับผิดชอบบทความ: pongnared.ja@up.ac.th

บทคัดย่อ

การแพทย์แผนจีนเป็นศาสตร์การแพทย์ที่มีประวัติอันยาวนานหลายพันปีและเป็นหนึ่งในการแพทย์ทางเลือกที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับของคนไทยมีบทบาทสำคัญต่องานสุขภาพเนื่องจากการแพทย์แผนจีน มีขอบเขตการรักษากว้างขวางและมีต้นทุนการรักษาต่ำเหมาะกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งการแพทย์แผนจีนมีเอกลักษณ์คือ (1) การมีแนวคิดเน้นการมองสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการเป็นองค์รวม หนึ่งเดียวกันของอวัยวะและเนื้อเยื่อต่าง ๆ ของร่างกายตลอดไปถึงความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกันกับธรรมชาติ (2) การรักษาตามการจำแนกภาวะโรค โดยอาศัยการตรวจร่วมทั้ง 4 วิธี เพื่อค้นหาปัจจัยก่อโรค คุณลักษณะของโรค ตำแหน่งของโรค และวิเคราะห์กลไกการเกิดโรค ทั้งนี้ด้วยความมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของศาสตร์การแพทย์แผนจีนที่แตกต่างไปจากศาสตร์อื่น ๆ จึงทำให้ได้รับความนิยมและเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพของคนไทยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับการสาธารณสุขไทยได้นำการแพทย์แผนจีนมาใช้โดยมุ่งเน้นในการดูแลสุขภาพ 2 ด้าน คือ ด้านการป้องกันโรคและด้านการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งใช้เทคนิคและวิธีปฏิบัติเฉพาะทางการแพทย์แผนจีน เช่น การทำท้าวชา การครอบกระปุก การฝังเข็ม และการกระตุ้นไฟฟ้า เป็นต้น เพื่อจะนำไปสู่การมีสุขภาพดีของประชาชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ: แพทย์แผนจีน, สุขภาพ, ยุคโลกาภิวัตน์

Traditional Chinese Medicine and Healthcare Options in the Globalization Era

Warangkhan Klajing, Pongnared Jaengpromma*

Bachelor of Traditional Chinese Medicine Program, School of Public Health, University of Phayao,
Phayao 56000, Thailand

*Corresponding author: pongnared.ja@up.ac.th

Abstract

Traditional Chinese medicine (TCM) is a medical science with a long history of thousands of years and has been one of the most important and popular alternative medical disciplines in Thailand. TCM plays an important role in health work as it has an extensive treatment scope and low cost of treatment. It is also suitable for social and economic conditions in the globalization era. The science of TCM is unique in (1) the concept of a holistic view of health, which emphasizes the importance of being a holistic body of organs and tissues throughout the body as well as their relationship with nature, and (2) the treatment according to disease classification, based on a combination of four examination methods to find disease-causing factors, disease characteristics, location of the disease and disease mechanism analysis. With the distinctive identity of TCM that is different from other sciences, its popularity and use as alternative medicine for healthcare among of the Thai people have been rising. In the Thai public health services, TCM has been adopted with a focus on two areas: disease prevention and health promotion, using specific TCM techniques and practices such as guasha, cupping, acupuncture and electrical stimulation, etc., in order to contribute to people's good health in the changing era of globalization.

Key words: traditional Chinese medicine, health, globalization era

บทนำและวัตถุประสงค์

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลให้ความเจ็บป่วยของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดความเร่งรีบในวิถีการดำเนินชีวิตมากขึ้น และขาดการเอาใจใส่ในเรื่องการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้น^[1] นอกจากนี้ยังพบว่าการรับบริการการแพทย์แผนปัจจุบันเพียงอย่างเดียวรักษาไม่หายและยาแผนปัจจุบันมีราคาแพงเกินไป^[2] ประกอบกับการแพทย์แผนปัจจุบันมีข้อจำกัดด้านการรักษา ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของ

ประชาชนในท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมทางการแพทย์แผนปัจจุบัน^[3] สอดคล้องกับการศึกษาของ Gamble (2018)^[4-5] ได้สำรวจสถิติความพึงพอใจของผู้ป่วยทั่วโลก 30 ประเทศ พบว่าผู้ป่วยมีความพึงพอใจต่อการแพทย์แผนจีนเบื้องต้น คือ มีความต้องการลดค่าใช้จ่ายสำหรับค่ายาและการรักษา และมีทางเลือกสุขภาพมากขึ้นในการเลือกผู้ให้บริการและวิธีการดูแลสุขภาพของตนเองและสมาชิกในครอบครัว การแพทย์แผนจีนถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในกลุ่มการแพทย์ทางเลือกที่ประชาชนหันมาสนใจกันมากขึ้นเรื่อย ๆ

การแพทย์แผนจีนเป็นศาสตร์การแพทย์ที่มีประวัติอันยาวนานหลายพันปี โดยในปัจจุบันศาสตร์การแพทย์แผนจีนเป็นที่สนใจของนานาประเทศ ซึ่งชาวจีนได้ใช้ศาสตร์การแพทย์แผนจีนรักษาและป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวในชีวิตประจำวันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยศาสตร์การแพทย์แผนจีน มีพัฒนาการเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยโดยพ่อค้าชาวจีน ซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์หยวนและหมิงของจีนเรื่อยมา^[6] และมีพัฒนาการเข้ามาในระบบสุขภาพของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2538 โดยปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขได้รับรองการแพทย์แผนจีนให้เป็นสาขาหนึ่งของการประกอบโรคศิลปะ ที่ต้องมีการรับรองการขึ้นทะเบียนและการรับใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพ^[7]

สังคมไทยปัจจุบันเรียกว่าได้ว่าเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกันสะดวกรวดเร็วและคล่องตัวมากขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า โลกใบนี้เล็กลงเกิดการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูล การเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยไม่มีขอบเขตจำกัดด้วยความเร็วในลิ่ววินาที่เท่านี้^[8] ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและจีน ประกอบกับมีความคล้ายคลึงทางด้านวัฒนธรรม จึงทำให้การแพทย์แผนจีนกลายเป็นหนึ่งในการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพที่สำคัญและเป็นที่นิยมในเมืองไทย เนื่องจากการแพทย์ตะวันตก (Western Medicine) ซึ่งเป็นการแพทย์แผนหลักในประเทศไทยไม่สามารถแก้ไขปัญหาลักษณะของโรคหรือความเจ็บป่วยของประชาชนได้ทั้งหมด ทำให้ประชาชนต้องแสวงหาทางเลือกสุขภาพและจนทำให้พึ่งพาการแพทย์แผนอื่น ๆ เช่น การแพทย์แผนไทย

การแพทย์แผนจีน ควบคู่ไปกับการแพทย์แผนตะวันตก โดยการแพทย์แผนจีนเน้นการมองสุขภาพแบบองค์รวม (Concept of Holism) และการพิจารณาถึงความแตกต่างในลักษณะเฉพาะของโรค ลักษณะของคนและการรักษา (syndrome differentiation and treatment) โดยวิธีการดูแลสุขภาพของการแพทย์แผนจีนที่นิยมนำมาใช้ในประเทศไทย คือ การฝังเข็ม (acupuncture) การนวดแผนจีน (Chinese massage/Tui-na) การใช้สมุนไพรจีน (Chinese herbs) และการเคลื่อนไหวเดินพลังลมปราณด้วยไทเก๊ก (Tai Chi) เพื่อส่งเสริมสุขภาพและบำบัดโรคเป็นต้น^[9]

การสาธารณสุขไทยนำการแพทย์แผนจีนมาใช้ในการดูแลสุขภาพในมิติของการรักษา ส่งเสริมป้องกันและฟื้นฟูสุขภาพ ซึ่งครอบคลุมการป้องกันลดความเสี่ยงในการเกิดโรคทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และมิติการสร้างเสริมสุขภาพซึ่งเป็นกลไกการสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่สุขภาพกายและสุขภาพจิตและมีความแตกต่างกันออกไปตามวัยต่าง ๆ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานง่าย ๆ ของการดำเนินชีวิต^[10] ทั้งนี้หลักการที่สำคัญที่สุดของการแพทย์แผนจีน มองความสมดุลของชีวิตว่าเกิดจากความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เมื่อเกิดความไม่สมดุลย่อมทำให้ร่างกายเกิดความเจ็บป่วย หลักในการรักษาโรคของการแพทย์แผนจีนจึงมุ่งที่จะปรับร่างกายให้เข้าสู่สมดุลใหม่ โดยการแก้ไขที่สาเหตุของความไม่สมดุล เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอ แต่เมื่อเกิดความเจ็บป่วยจะต้องปรับสมดุลของร่างกายควบคู่ไปกับการรักษาโรค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในยุคปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย การแพทย์แผนจีนถือว่าการแพทย์ทางเลือกที่โรงพยาบาลหลายแห่งจัดให้มี

บริการการแพทย์แผนจีนไว้ให้ประชาชนได้เลือกใช้ บริการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพในการรักษา จากการแพทย์แขนงนี้เป็นที่ยอมรับกันในวงกว้างอยู่ ไม่น้อย ดังนั้น บทความวิชาการนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ ผู้อ่านเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับแพทย์แผนจีนเพื่อ เป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพในยุคโลกาภิวัตน์ รายละเอียดของบทความประกอบด้วย ความหมาย ของการแพทย์แผนจีน ความหมายของโลกาภิวัตน์ แนวคิดและหลักการของการแพทย์แผนจีน เทคนิค และวิธีปฏิบัติเฉพาะทางการแพทย์แผนจีน หลักการ ตรวจวินิจฉัยตามศาสตร์การแพทย์แผนจีน และ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนจีน

วิธีการสืบค้นข้อมูล

บทความนี้ได้มีการทบทวนวรรณกรรม (literature review) ที่บทความ รายงานการวิจัย บทความ การทบทวนอย่างเป็นระบบ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ แนวคิดทฤษฎีของศาสตร์การแพทย์แผนจีน แนวทาง การรักษา อาทิ เช่น การฝังเข็ม การกดจุด การครอบแก้ว การกระตุ้นไฟฟ้า การดัดยาจีน กับทางเลือกสุขภาพใน ยุคโลกาภิวัตน์ รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ แพทย์แผนจีน แหล่งข้อมูลโดยเฉพาะบนฐานข้อมูล ของ PubMed Thaijo และเว็บไซต์ของหน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยใช้คำสำคัญที่ใช้ในการค้น ได้แก่ แพทย์แผนจีน สุขภาพ ยุคโลกาภิวัตน์

เนื้อหาที่ทบทวน

ความหมายของการแพทย์แผนจีน

การแพทย์แผนจีน (Traditional Chinese Medicine) เป็นสาขาหนึ่งของการประกอบโรคศิลปะ มีผู้ให้นิยามของการแพทย์แผนจีนไว้ ดังนี้ กองการ

การแพทย์ทางเลือก (2562) ให้นิยามว่า “การแพทย์ แผนจีน หมายถึง การแพทย์แผนโบราณของชาวอื่น ซึ่งเป็นการแพทย์ที่มีประวัติการใช้ในการรักษาในชาว จีนยาวนานมากกว่า 5,000 ปี และมีทฤษฎีสมบูรณที่สุด โดยมีองค์ประกอบหลัก คือ การวินิจฉัยหรือการบอก โรค การรักษาด้วยการฝังเข็ม การใช้ยาสมุนไพร การ นวดทุยนา ซึ่งกินและอาหารที่เป็นยา” และพระราช บัญญัติประกอบโรคศิลปะ ฉบับที่ 4 (2556)^[11] ให้นิยามว่า “การแพทย์แผนจีน หมายถึง การกระทำต่อ มนุษย์หรือมุ่งหมายจะกระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการ ตรวจโรค การวินิจฉัยโรค การบำบัดโรค การป้องกัน โรค การส่งเสริม และการฟื้นฟูสุขภาพ โดยใช้ความรู้ แบบแพทย์แผนจีน” ดังนั้นสรุปได้ว่า การแพทย์แผน จีน หมายถึง การแพทย์แผนโบราณของชาวจีนที่เน้น การป้องกันและส่งเสริมสุขภาพให้มีความแข็งแรงบน แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญคือ การสร้างความสมดุลใน ร่างกาย เพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดี

ความหมายของโลกาภิวัตน์

Scholte (2005) ให้นิยาม “โลกาภิวัตน์” ไว้ดังนี้ ความหมายแรก หมายถึง ความสัมพันธ์ข้ามพรมแดน ระหว่างประเทศ (Cross-Border Relations) ซึ่ง เป็นการพูดถึงความเจริญเติบโตของการแลกเปลี่ยน และการพึ่งพากันระหว่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น ความหมายที่สอง เป็นการอธิบายถึงการทำงานในยุคโลกาภิวัตน์ว่าการทำงานต้องเป็นเสรีมากขึ้น (liberalization) หรืออุดมการณ์เสรีนิยม เป็นการอธิบายถึง กระบวนการทำงานผนวกรวมกับระบบเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศ คือ ลดข้อจำกัดต่าง ๆ ในการทำงาน ที่เป็นปัญหาและอุปสรรค เช่น กฎระเบียบ การ ค้าระหว่างประเทศ อัตราภาษีสินค้า นำเข้า-ส่งออก ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังรวมถึง กฎระเบียบ ข้อ

กำหนดเกี่ยวกับการเคลื่อนที่ของทรัพยากรระหว่างประเทศ เพื่อให้บุคคลสามารถเดินทางระหว่างประเทศ ได้สะดวกยิ่งขึ้น ความหมายที่สาม เป็นการอธิบาย โลกาภิวัตน์เกี่ยวกับการทำให้เป็นสากล และ Reiser & Davies, 1944^[12] ให้นิยามว่า “โลกาภิวัตน์” หมายถึง การทำให้เป็นสากล (universalization) เพราะในอนาคตรวมกันทางวัฒนธรรมของโลก เป็นเรื่องที่กระจายไปทั่วโลกและเพื่อการแลกเปลี่ยน ประสพการณ์ รวมถึง การกระจายข้อมูลข่าวสารจาก ประชากรในพื้นที่หนึ่งไปสู่ในพื้นที่อื่น ๆ ของโลก และโลกาภิวัตน์จะทำให้เป็นตะวันตก (westernization) หรือการทำให้ทันสมัย (modernization) จาก ที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า โลกาภิวัตน์ หมายถึง โลกที่ ไร้พรมแดนหรือการทำโลกให้เล็กลงด้วยเทคโนโลยี สารสนเทศ ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน สะดวกรวดเร็วและคล่องตัวมากขึ้นทำให้โลกใบนี้เล็กลง เกิดการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลการเรียนรู้ ซึ่งกันและกันโดยไม่มีขอบเขตจำกัดด้วยความเร็วใน เลี้ยววินาทีเท่านั้น

ประวัติความเป็นมาของการแพทย์แผนจีนในประเทศไทย

จากข้อมูลและประจักษ์พยานสำคัญ^[3,10] ทำให้ทราบและเป็นที่เข้าใจว่า สังกมไทยก็เหมือนสังคมอื่นทั่วโลกที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาลุสสุขภาพอนามัยและความเจ็บป่วยของประชาชนด้วยระบบการแพทย์แผนปัจจุบันเพียงระบบเดียวได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่มอาการของโรค แต่ต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลายจากการแพทย์สาขาต่าง ๆ เช่น การแพทย์แผนไทย อันเป็นภูมิปัญญาวิธีดูแลสุขภาพแบบดั้งเดิมของสังคมไทยจากอดีตที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมาอย่างยาวนานตลอดจนการแพทย์แผนจีน ซึ่งดำรงอยู่ในสังคมไทย

และมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของประชาชนไทย มาเป็นเวลายาวนานและคนไทยหันมาสนใจกันมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบันนี้โรงพยาบาลหลายแห่ง ได้จัดตั้งหน่วยงานด้านการแพทย์แผนจีนไว้เป็นทางเลือกในการบริการ^[13]

การแพทย์แผนจีนได้เข้าสู่ประเทศไทยโดยผ่านการอพยพของคนจีนเข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ มาอย่างน้อยตั้งแต่สมัยสุโขทัย ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการรวบรวมตำรายาที่ใช้ในวังหลวงของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเมื่อ 400 ปีเศษที่ผ่านมา ซึ่งต่อมามีการตีพิมพ์เป็นเอกสารชื่อว่า ตำราพระโอสถพระนารายณ์ พบว่า มีตำรายาจีนปรากฏอยู่ ซึ่งหลักฐานนี้แสดงให้เห็นว่า การแพทย์แผนจีนได้มีบทบาทในราชสำนักในสมัยกรุงศรีอยุธยาและน่าจะมียุทธศาสตร์ในการดูแลสุขภาพของประชาชนทั่วไปมาแต่โบราณ ในสมัยรัตนโกสินทร์มีการอพยพของคนจีนเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้น มีการก่อตั้งโรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกที่เปิดให้บริการการแพทย์แผนจีนเมื่อปี พ.ศ. 2446 และได้มีการรวมตัวกันของแพทย์จีนจัดตั้งเป็นสมาคม แพทย์จีนในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468

ปี พ.ศ. 2543 ศาสตราจารย์แพทย์แผนจีนถูกจัดให้เป็นศาสตร์หรือความรู้จากต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาทำการประกอบโรคศิลปะในประเทศไทย ตามมาตรา 31 แห่ง พระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 โดยมีการอนุญาตให้ผู้ที่มีความรู้ศาสตร์การแพทย์แผนจีนจากบรรพบุรุษหรือจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่คณะกรรมการการประกอบโรคศิลปะรับรอง เข้ารับการประเมินความรู้และออกหนังสืออนุญาตให้ประกอบโรคศิลปะด้านการแพทย์แผนจีนชั่วคราว

เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 มีการตรา

พระราชกฤษฎีกากำหนดให้สาขาการแพทย์แผนจีนเป็นสาขาการประกอบโรคศิลปะตามพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2552 อันมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2552 และเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2556 ได้มีการตราพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2556 ให้ยกเลิกพระราชกฤษฎีกากำหนดให้สาขาการแพทย์แผนจีนเป็นสาขาการประกอบโรคศิลปะตามพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2552 ในการกำหนดสาขาการแพทย์แผนจีนตามกฎหมายดังกล่าว ได้กำหนดความรู้ของผู้ขอขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขา การแพทย์แผนจีนไว้ว่า ต้องเป็นผู้สำเร็จหลักสูตรปริญญาหรือประกาศนียบัตรเทียบเท่าปริญญาสาขาการแพทย์แผนจีนจากสถาบันการศึกษาที่คณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนจีนรับรองเท่านั้น

ปัจจุบันมีผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนจีนที่ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนจีน 1,656 ราย (ข้อมูล กันยายน พ.ศ. 2564) และมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยเปิดการเรียนการสอนในสาขาการแพทย์แผนจีน จำนวน 9 แห่งประกอบด้วยมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม วิทยาลัยนครราชสีมา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาและมหาวิทยาลัยรังสิต มีองค์กรควบคุมการประกอบวิชาชีพ ได้แก่ คณะกรรมการการประกอบโรคศิลปะ และมีคณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนจีนซึ่งควบคุมกำกับมาตรฐาน การประกอบโรคศิลปะของผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนจีน และสร้างความร่วมมือทางวิชาชีพ

กับการแพทย์สาขาอื่น ๆ ในการดูแลสุขภาพของประชาชนไทย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการแพทย์แผนจีน

ทฤษฎีพื้นฐานการแพทย์แผนจีน เกิดจากการสรุปทฤษฎีเกี่ยวกับชีวิตของร่างกายมนุษย์และกฎเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงของอาการโรค มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทฤษฎีอิน-หยาง การเดินลมปราณ ลักษณะของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ตลอดจนทางเดินของเลือดและลมปราณ สาเหตุ การเกิดโรค อาการโรค วิธีการวินิจฉัยโรค การแยกแยะวิเคราะห์ หลักการรักษาโรค การป้องกันโรคและการบำรุงสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีที่สำคัญ ดังนี้⁽⁷⁾

1. ทฤษฎีอิน-หยาง “อิน หยาง” เป็นธรรมชาติของภาวะคู่ตรงข้ามที่พึ่งพาอาศัยกันควบคุมซึ่งกันและกันในอินมีหยาง ในหยางมีอิน “ทุกสิ่งประกอบด้วยลมปราณที่มีการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวแสดงออก 2 ด้าน ตรงข้ามกันเป็นอินและหยาง” ทฤษฎี อิน-หยาง เป็นปรัชญาโบราณของจีน เกิดจากการสังเกตปรากฏการณ์ในโลกที่ตรงกันข้ามกันได้ข้อสรุป เป็นทฤษฎีอิน-หยาง และอาศัยการปรับสมดุลระหว่างหยินกับหยางมาใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง การแพทย์แผนโบราณของจีน ใช้อินกับหยางเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ ทางกายวิภาคของร่างกาย ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และสังคม เมื่อความสมดุลระหว่างอิน-หยาง ในร่างกายเปลี่ยนแปลงจะทำให้ร่างกายเกิดโรคภัยไข้เจ็บขึ้น การแพทย์แผนจีนใช้หลักความสมดุลระหว่างอิน-หยาง เป็นพื้นฐานของการรักษาความเจ็บป่วยของร่างกายมนุษย์

2. ทฤษฎีปี่ฉุฉาตุ ทฤษฎีปี่ฉุฉาตุ หรืออากาศธาตุ หรือมักเรียกว่า ปี่ฉุฉาตุทั้ง 5 และ

อากาศธาตุทั้ง 6 เป็นทฤษฎีวิเคราะห์ ผลกระทบทางดาราศาสตร์ อุดนียมวิทยาและการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่มีต่อสุขภาพทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บของร่างกายมนุษย์ ปัญญาธาตุทั้ง 5 ได้แก่ ธาตุ ไม้ ไฟ ดิน ทอง และน้ำ ซึ่งเป็นการหมุนเวียนของธาตุกาล 5 ธาตุ ในประเทศจีน ได้แก่ ธาตุไปไม้ผลิ ธาตุร้อน ธาตุร้อนมาก ธาตุไปไม้ร่วง และธาตุหนาว ส่วนอากาศธาตุทั้ง 6 คือ บั๊จยของดิน ไฟ อากาศ 6 ชนิด ตลอดทั้งปี ได้แก่ ลม หนาว ร้อน ชื้น แห้งและไฟ ทฤษฎีปัญญาธาตุยังใช้ข้อมูลทางดาราศาสตร์มาคำนวณการเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศและกฎเกณฑ์การเป็นโรคร้ายไข้เจ็บของมนุษย์ ซึ่งคุณสมบัติพิเศษของธาตุแต่ละธาตุในปัญญาธาตุ มีดังนี้

ธาตุไม้ หรือ ต้นไม้ หมายถึง การเจริญงอกงามและการแผ่กระจาย

ธาตุไฟ หมายถึง ความร้อน และการเคลื่อนไหวลอยขึ้นข้างบน

ธาตุดิน หมายถึง การเกื้อกูลกัน การให้กำเนิดและในโบราณถือว่าธาตุดินจะเกื้อกูลธาตุ อีก 4 ธาตุ ธาตุดินจึงเป็นมารดาแห่งสรรพสิ่ง

ธาตุโลหะหรือธาตุทอง หมายถึง ความสะอาด การเปลี่ยนแปลงไปมา และความเยียบสัจ

ธาตุน้ำ หมายถึง ความชุ่มฉ่ำ การไหลลงสู่ที่ต่ำและการเก็บสะสม

แนวคิดและหลักการของศาสตร์การแพทย์แผนจีน

การแพทย์แผนจีน เป็นศาสตร์การแพทย์ที่มีประวัติมายาวนานกว่า 5,000 ปี ซึ่งเกิดจากการสังเกตประสบการณ์จริงในการต่อสู้อย่างต่อเนื่องเพื่อดำรงชีวิตท่ามกลางธรรมชาติและโรคร้ายไข้เจ็บที่คอยเบียดเบียนของมนุษยชาติ ผสมผสานเข้ากับ

ปรัชญาโบราณ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์สังคม ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นเป็นทฤษฎีทางการแพทย์ เมื่อมีทฤษฎีทางการแพทย์แผนจีนเกิดขึ้นย่อมย้อนกลับมาสู่การปฏิบัติรักษาจริงในทางคลินิก และประสบการณ์ทางคลินิกที่ได้จะนำมาเติมเต็มและพัฒนาทฤษฎีทางการแพทย์แผนจีนอย่างต่อเนื่อง ส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่นผ่านการรวบรวมกลั่นกรองสรุปยกระดับให้เป็นระบบ จนกลายเป็นทฤษฎีพื้นฐานให้แพทย์จีนรุ่นหลังได้ยึดถือเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติเรื่อยมา การแพทย์แผนจีนมีเอกลักษณ์พื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่^[14]

1. แนวคิดสุขภาพองค์รวม

การแพทย์แผนจีนให้ความสำคัญกับการเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวกันของอวัยวะและเนื้อเยื่อต่าง ๆ ของร่างกาย ตลอดจนความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกันกับธรรมชาติ โดยมองว่า ร่างกายมนุษย์ประกอบขึ้นจากหน่วยต่าง ๆ ซึ่งในเชิงโครงสร้างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในเชิงการทำงานที่ต้องทำงานประสานสอดคล้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดโรคจึงส่งผลกระทบต่อกันและกัน ร่างกายมนุษย์สัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างแนบแน่น ดังนั้นการมีชีวิตของมนุษย์ รวมไปถึงการเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงของโรคต่าง ๆ ล้วนสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างแนบแน่น ภายใต้หลักแนวคิด “ฟ้าและมนุษย์รวมเป็นหนึ่ง” นอกจากนี้การมองว่ากายกับจิตเป็นหนึ่งเดียวกันทำให้ในการรักษาโรคต้องให้ความสำคัญกับสภาพจิตใจของผู้ป่วยด้วย

2. การรักษาตามการจำแนกภาวะโรค

การรักษาตามการจำแนกภาวะโรค เป็นวิธีการตรวจและรักษาโรคอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการแพทย์แผนจีน การจำแนกภาวะโรค หมายถึง การรวบรวมข้อมูลอาการและอาการแสดงต่างๆ ที่

ปรากฏออกมาของโรค อันได้มาจากการตรวจร่างกาย ร่วมกันทั้ง 4 วิธี ได้แก่ การดู หมายถึง การดูสีหน้า ดูลิ้น สังเกตอริยาบถ การดม หมายถึง การดมกลิ่น หรือการฟังเสียง ตาม หมายถึง การซักถาม การคลำ หมายถึง การตรวจชีพจรหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าการ เมะ รวมถึงการกดเคาะคลำ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปและจำแนกแยกแยะแล้วลง ความเห็นวินิจฉัยว่าเป็นโรคอะไร และเป็นภาวะโรคใด การรักษาตามการจำแนกภาวะโรค ล้วนเป็นการนำผล ของการจำแนกภาวะโรคมากำหนดแนวทางและวิธีการ รักษา การเลือกใช้ตำรับยา การเพิ่มลดตัวยาในตำรับ หรือ เลือกรักษาด้วยการฝังเข็ม หรือการรักษาด้วยการ นวดทุยหนา หลักการของการแพทย์แผนจีน การ รักษาตามการจำแนกภาวะโรคต้องยึดตามอาการที่ แสดงออกมาในทางคลินิกเป็นหลักและต้องผ่านการ จำแนกภาวะโรคแล้วจึง กำหนดแนวทางรักษาด้วย ตำรับและตัวยาซึ่งไม่ได้เป็นการรักษาหรือใช้ยาที่เพียง แค่ว่าเป็นโรคอะไร ดังนั้นจึงจัดได้ว่าเป็นแนวคิดแบบ องค์รวมอันเป็นวิธีการตรวจรักษาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตัวของการแพทย์แผนจีน

การแพทย์แผนจีนอาศัยปรัชญาจีนโบราณ เช่น ทฤษฎีอิน-หยาง ทฤษฎีปฏิกิริยา และทฤษฎี อวัยวะภายใน สารจำเป็น ซี เลือด ในร่างกาย มา เป็นหลักทฤษฎีพื้นฐาน เป็นศาสตร์ที่เน้นทั้งหลัก ทฤษฎีและประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง ควบคู่กัน ใช้มุมมองแบบพลวัตทำการศึกษาด้าน สรีรวิทยาพยาธิวิทยาของร่างกายมนุษย์และความ สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อค้นหาวิธี ป้องกันและรักษาโรคที่มีประสิทธิภาพ ทั้งทำการศึกษา กลไกการทำงานของร่างกายมนุษย์เกี่ยวกับหลักการ เปลี่ยนแปลงไปมาของภาวะสุขภาพดีกับภาวะที่เป็น โรค รวมถึงการป้องกันโรค การตรวจวินิจฉัยโรค

การรักษา การฟื้นฟูสภาพ ร่างกายและการส่งเสริม สุขภาพ

การแพทย์แผนจีนมองร่างกายมนุษย์ว่า เป็น องค์รวมที่ล้วนประกอบขึ้นจากสารจำเป็นพื้นฐาน อาศัยการตรวจร่วมทั้ง 4 วิธี (ดู ดม ตาม คลำ) เพื่อ ค้นหาปัจจัยก่อโรค คุณลักษณะของโรค ตำแหน่ง ของโรควิเคราะห์กลไกการเกิดโรค อวัยวะต้นทั้ง ห้าและอวัยวะกลางทั้งหก เส้นลมปราณ และข้อต่อ ต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงของพลัง เลือดและสารน้ำ ต่าง ๆ ในร่างกาย ทำการแยกแยะความสัมพันธ์ ระหว่างการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของพลังพื้นฐานของ ร่างกายและปัจจัยก่อโรค จึงทำการวินิจฉัยชื่อโรค แยกแยะภาวะโรค อาศัยหลักการรักษาตามการจำแนก ภาวะโรคทำการกำหนด เลือกแนวการรักษาทั้งแปด คือ การขับเหงื่อ (ฮั่น) การทำให้อาเจียน (งู) การทำให้ ถ่ายระบาย (เซี่ย) การปรับสภาพให้สอดคล้องประสานกัน (เหอ) การทำให้อบอุ่น (เวิน) การขจัดความร้อน (ชิง) การบำรุง (ปู้) และการขจัดปัจจัยก่อโรคแบบค่อย เป็นค่อยไป (เซียว) แล้วจึงเลือกรูปแบบในการรักษา ต่าง ๆ ที่เหมาะสม เช่น การใช้ยาสมุนไพร การฝัง เข็มและรมยา การนวดทุยหนา การเจาะปล่อยเลือด การกัวซา การใช้ชั่งรักษา การใช้อาหารรักษา หรือ การใช้การออกกำลังกายแบบต่าง ๆ รักษา เพื่อช่วย ให้ร่างกายฟื้นคืนสภาวะสมดุลของอินหยางซึ่งจะ ทำให้ร่างกายกลับมาแข็งแรงเป็นปกติได้เอง อีกทั้ง เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค โดยหากยังไม่เป็น โรคให้ป้องกันไว้ก่อน หากเป็นโรคแล้วให้ป้องกัน การพัฒนาของโรค หากในผู้ป่วยที่เป็นโรคร้ายแรงจะ สามารถชะลอการพัฒนาและลดความรุนแรงของโรค ลง ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตที่ยังเหลือและเวลาที่ยัง เหลืออยู่ของผู้ป่วยให้มีความสุขสบายขึ้น ดังนั้นแพทย์ แผนจีนทุกคนจึงจำเป็นต้องผ่านการศึกษาทฤษฎีและ

ต้องมีการฝึกปฏิบัติทางคลินิกจนกระทั่งเกิดความชำนาญ สามารถนำเสนอแนวทางและวิธีการรักษาโรคที่เหมาะสมให้กับผู้ป่วยแต่ละรายได้

ดังนั้นระบบการแพทย์แห่งยุคโลกาภิวัตน์ การรักษาในปัจจุบันจึงควรเป็นการประสานการแพทย์แผนปัจจุบันเข้ากับการแพทย์ทางเลือกต่าง ๆ เช่น การแพทย์แผนไทย การแพทย์แผนจีน เพื่อความสมบูรณ์รอบด้านในการรักษามากขึ้น แต่การรักษาด้วยการแพทย์แผนจีนนั้นยังจำเป็นต้องเคารพและดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ แนวคิดแบบองค์รวม การตรวจร่วมนทั้ง 4 วิธี การรักษาตามการจำแนกภาวะโรค หากละเมิดแนวคิดและหลักการนี้ย่อมไม่สามารถเรียกว่าเป็นการแพทย์แผนจีนได้ เพราะความมีเอกลักษณ์อันโดดเด่นแตกต่างไปจากศาสตร์อื่นเหล่านี้ทำให้การแพทย์แผนจีนสืบเนื่องได้ยาวนานมาจนปัจจุบัน อีกทั้งเป็นศาสตร์ที่มีจุดเด่นอยู่ที่หลักแนวคิด ความเป็นเหตุผล และประสบการณ์ในการดูแลสุขภาพประชาชนเป็นเวลายาวนาน มีการผสมผสานวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเข้าเป็นหนึ่งเดียวในการดูแลสุขภาพของประชาชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การแพทย์แผนจีนเป็นศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์สำคัญ 2 ประการ คือ 1) แนวคิดแบบองค์รวม หรือหลักการมองสุขภาพแบบองค์รวม โดยสุขภาพของบุคคลเป็นศูนย์รวมของทั้งหมด และมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดจนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ซึ่งจะเน้นหลักการป้องกันโรคโดยการดูแลสุขภาพกายและจิตที่แข็งแรงและสมดุลกัน อีกทั้งจะต้องมีการดูแลสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ เช่น การออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสร้างความแข็งแรงป้องกันการลุกลามของโรคไปยังอวัยวะอื่น ๆ ของร่างกาย และ 2) การรักษาตามการ

จำแนกภาวะโรค จากข้อมูลอาการและอาการต่าง ๆ ที่แสดงออกมา จากการตรวจร่วมน 4 วิธี (ดู ตม ถาม คลำ) โดยหลักการรักษาจะเน้นหาสาเหตุที่แท้จริงของการเจ็บป่วยของอวัยวะนั้นพร้อมกับการรักษาอาการของโรค และฟื้นฟูสุขภาพให้เข้าสู่สมดุล ซึ่งวิธีทั่วไปที่ใช้รักษาคือ กัวซา การครอบกระปุก การใช้สมุนไพรจีน และการฝังเข็ม เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนได้อภิปรายในประเด็นต่อไป

เทคนิคและวิธีปฏิบัติเฉพาะทางการแพทย์แผนจีน

ศูนย์การแพทย์ผสมผสานและสุขภาพองค์รวมแห่งชาติ (National center of complementary and integrative health: NCCIH) กล่าวว่า การแพทย์แผนจีนนี้เป็นการแพทย์ทางเลือก ที่รักษาอาการได้หลายอย่าง ดังเช่น

1. กัวซา (Guasa) การรักษาด้วยวิธีกัวซา คือการรักษาโดยใช้วัสดุที่มีลักษณะขอบมนเรียบ เช่น ไม้ไผ่ อ่อน ข้อนกระเบื้องเคลือบ เหมียว แก้ว ผสม ปาน โดยการนำอุปกรณ์ที่ใช้กัวซามาทำการขูดบริเวณผิวหนังของผู้ป่วยในทิศทางขึ้นลง เข้า-ออกตามแนวเส้นลมปราณและจุดฝังเข็ม การรักษาด้วยวิธีกัวซา สามารถช่วยในการกระจายเลือดและพลังขับเคลื่อนเพื่อแก้อาการภายนอก คลายเส้นเอ็นที่ตึงเครียด ปรับสมดุลของระบบอวัยวะภายในกระตุ้นพลังเพื่อขับเคลื่อนขึ้นส่วนที่เป็นของเสียออกจากร่างกายเพื่อปรับการไหลเวียนของเลือดและพลังในร่างกายให้ดีขึ้น จากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการรักษาด้วยการกัวซาตามหลักการของการแพทย์แผนปัจจุบัน คือ การรักษาด้วยวิธีนี้มีผลในการปรับระบบหมุนเวียนเลือด ระบบประสาท ระบบฮอร์โมน และระบบน้ำเหลือง มีผลการรักษาชัดเจนในการลดไข้แก้ปวด^[15]

2. การครอบกระปุก (cupping therapy)

เป็นวิธีการรักษาโดยใช้กระปุกมาลงไฟให้ร้อนเพื่อไล่อากาศออกแล้วครอบกระปุกลงบนผิวหนัง ซึ่งจะมีแรงดูดจากสุญญากาศทำให้เกิดเลือดคั่งขึ้นในบริเวณนั้น อุปกรณ์ครอบจะติดแน่นกับบริเวณผิว และดึงกล้ามเนื้อ เส้นประสาท เส้นเลือด ที่อยู่ภายใต้บริเวณที่ครอบทำให้เกิดการกระตุ้นระบบประสาทซอร์โมนและทำให้ระบบการไหลเวียนของเลือดสมดุล ไม่ติดขัด ประสิทธิภาพในการรักษา มีดังนี้

- 1) การถูกกระตุ้นด้วยวิธีการครอบกระปุก วิธีการครอบกระปุก คือ การระบายอากาศออกทำให้มีแรงดันขอบกระปุกยึดติดกับผิวหนังจึงดึงเส้นประสาทกล้ามเนื้อ หลอดเลือดชั้นผิวหนัง ทำให้มีผลกระทบต่อระบบในการหลั่งซอร์โมน ปรับสมดุล การคลายตัวหดตัวของหลอดเลือดและการไหลเวียนของหลอดเลือด และปรับเปลี่ยนระบบหมุนเวียนของเลือด ในบริเวณนั้น
- 2) ผลจากแรงดัน แรงดันของการครอบกระปุกมีบทบาททำให้ผิวหนังบริเวณนั้นคั่งเลือด เส้นเลือดฝอยแตก เม็ดเลือดแดงแตก ฮีโมโกลบินถูกปล่อยออกสู่ระบบร่างกาย จึงเป็นการกระตุ้นที่ดีผ่านทางระบบประสาท ปรับสมดุลทั้งสองทิศทางการทำงานของเนื้อเยื่ออวัยวะในเวลาเดียวกัน กระตุ้นการทำงานของเม็ดเลือดขาวทำให้ไวต่อความรู้สึกของการเปลี่ยนแปลงผิวหนังภายนอกแต่สามารถทนได้อีกทั้งเพิ่มความแข็งแรงของระบบภูมิคุ้มกันแรงดันที่มีมากทำให้เหงื่อออก การทำงานของต่อมเหงื่อและต่อมไขมันได้รับการกระตุ้น ทำให้เซลล์ผิวหนังชั้นกำพร้าถูกผลัดออก ทำให้สารพิษในการร่างกาย ของเสียถูกขับออกมา
- 3) ความอุ่นร้อน บทบาทของความอุ่นร้อนที่บริเวณครอบกระปุกทำให้เส้นเลือดเกิดการขยายตัว ช่วยเพิ่มการไหลเวียนของเลือด ทั้งยังทะลวงผนังของหลอดเลือดและความสามารถในการทำลาย

เม็ดเลือดดีขึ้น ช่วยลดความตึงของหลอดเลือดและการเปลี่ยนแปลงการดูดซึมของเนื้อเยื่อ ทำให้ระบบน้ำเหลืองไหลเวียนได้ดีขึ้น สามารถสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตลอดจนยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาโรคเรื้อรังได้อีกด้วย^[16]

3. การฝังเข็ม (acupuncture) คือ เทคนิคการรักษาที่ช่วยกระตุ้นอวัยวะของร่างกายด้วยการใช้เข็มเล็ก ๆ แหว่งผ่านผิวหนังตามจุดเฉพาะต่าง ๆ ที่มีกว่า 350 จุดทั่วร่างกาย เพื่อรักษาสมดุลภายในร่างกาย ซึ่งเรียกว่า ชี (Qi) ซึ่งประกอบไปด้วยพลังอิน (Yin) และหยาง (Yang) ซึ่งตามหลักการแพทย์แผนจีนแล้วร่างกายที่ไม่สมดุลเป็นสาเหตุของอาการป่วยปวดเมื่อย หรือไม่สบาย การรักษาด้วยการฝังเข็มก็สามารถทำให้เลือดและลมปราณไหลเวียนดี พลังในร่างกายกลับมาสมดุล

4. การรมยา คือ การยืมพลังความร้อนของไฟมาอุ่นร่างกายของมนุษย์ โดยใช้ความร้อนกระตุ้นอุ่นบำรุง ผ่านจุดฝังเข็ม เส้นลมปราณ เพื่อให้บรรลุผลในการรักษา ป้องกันโรค และส่งเสริมสุขภาพ โดยการรมยาสามารถทำให้ร่างกายแข็งแรง ป้องกัน และรักษาโรค ในประเทศจีนมีประวัติความเป็นมาหลายพันปีในการแพทย์แผนปัจจุบัน เห็นว่า การรมยาสามารถกระตุ้นเพิ่มระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ทำให้การทำงานของอวัยวะ เมทาบอลิซึมดีทำให้เพิ่มความแข็งแรงและระบบภูมิคุ้มกัน การป้องกันโรคของร่างกายมีความแข็งแรง ดังนั้นการรักษาด้วยการรมยาเป็นเวลานานทำให้ร่างกายและจิตใจเต็มเปี่ยมด้วยกำลังขับไล่โรคมีอายุยืน ช่วยปรับสมดุล สามารถทำให้เม็ดเลือดขาว ฮีโมโกลบิน เม็ดเลือดแดง เกล็ดเลือดเพิ่มขึ้น คอเลสเตอรอลลดลง การตกตะกอนของเลือดช้าลง ระยะการแข็งตัวของหลอดเลือดหดสั้นเข้าและความสามารถของระบบซอร์โมนถูกปรับเปลี่ยน โดย

ลักษณะเด่นของการรมยา คือ ควบคุมการทำหน้าที่มากเกินไปของร่างกายและทำให้การทำงานที่ลดลงมีแนวโน้มที่จะกลับมาในภาวะที่สมดุล^[17]

5. การกระตุ้นด้วยไฟฟ้า (electrotherapy)

คือ การใช้เครื่องกระตุ้นไฟฟ้าปล่อยกระแสไฟฟ้าที่คล้ายกับร่างกายมนุษย์ออกมาอย่างอ่อนภายหลังจากที่ฝังเข็มลงบนจุดฝังเข็มจนเกิดการเตือ้หลังจากนั้นใช้เครื่องกระตุ้นไฟฟ้าปล่อยกระแสไฟฟ้าที่คล้ายกับร่างกายมนุษย์ออกมาอย่างอ่อน เป็นการกระตุ้น จากทั้งเข็มและไฟฟ้าเพื่อเป็นการรักษาโรค จุดเด่นของวิธีนี้คือเป็นการกระตุ้นแทนการกระตุ้นเข็มด้วยมือคนเป็นระยะเวลานาน ช่วยประหยัดแรงและสามารถควบคุมระดับการกระตุ้นได้ ทั้งนี้การกระตุ้นไฟฟ้าสามารถช่วยหยุดอาการปวด สงบจิตใจ กระตุ้นการไหลเวียนของเลือด ปรับสมดุลความตึงของกล้ามเนื้อ ขอบเขตการรักษากว้างมาก นิยมใช้กับโรคอาการปวดต่าง ๆ^[18]

6. การต้มยาจีน (herbal decoction instruction)

ยาจีนส่วนใหญ่จะใช้วิธีต้มรับประทาน การต้มให้ถูกต้องตามวิธีการ การใช้อุปกรณ์และ ปริมาณของน้ำที่ใช้ในการต้มแต่ละครั้ง การปฏิบัติตามข้อกำหนดต่าง ๆ ในการต้ม เช่น เวลาที่ใช้ในการต้ม การนำตัวยางตัวมาต้มก่อนหรือหลังการต้มตัวยาดื่น ๆ ตามที่กำหนดการบดเป็นผงหรือละลายก่อนนำไปชงร่วมกับตัวยาดื่น ๆ เป็นต้น มีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและการออกฤทธิ์ของยา^[19] เพื่อช่วยในการรักษาโรคให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

การตรวจวินิจฉัยของศาสตร์การแพทย์แผนจีน

การตรวจวินิจฉัยของศาสตร์การแพทย์แผนจีน ใช้การตรวจด้วยประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ของแพทย์ในการวินิจฉัยโรค ได้แก่^[20]

1. ตา แพทย์จีนใช้การมองดูเส้นสี รูปร่าง ของร่างกายและอวัยวะส่วนต่าง ๆ ลักษณะท่าทางการเดิน ดูลิ้น สารคัดหลั่ง และ สิ่งขับถ่าย เป็นต้น

2. จมูก ใช้ดมกลิ่นตัว กลิ่นปาก กลิ่นอุจจาระ และกลิ่นปัสสาวะของคนไข้

3. หู ใช้ฟังเสียงพูด เสียงไอ เสียง สมหายใจ

4. ปาก ถามถึงประวัติความเจ็บปวด ชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติครอบครัว อาการที่ผู้ป่วยรู้สึกไม่สบาย

5. มือ แพทย์จีนใช้มือในการสัมผัส และใช้นิ้ว จับชีพจรเพื่อตรวจอวัยวะภายใน ภาวะเลือดและพลังงานของร่างกาย และใช้มือกดสัมผัสเพื่อตรวจสอบตำแหน่งเจ็บป่วยของร่างกายทำให้ทราบถึงภาวะโรคของผู้ป่วย

ดังนั้น การตรวจวินิจฉัยของศาสตร์การแพทย์แผนจีน เมื่อแพทย์จีนได้ตรวจร่างกาย ผู้ป่วยด้วยวิธีการทั้งห้าแล้วจากนั้นจะวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรค ระบบอวัยวะใดที่ผิดปกติบ้าง วางแผนและเลือกวิธีในการรักษา เช่น การฝังเข็ม กัวซา การครอบกระปุก การต้มยาจีน หรือใช้วิธีการรักษาผสมผสานกัน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนจีน

1. พระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2556 กำหนดให้การแพทย์แผนจีนเป็นสาขาหนึ่งของการประกอบโรคศิลปะ และกำหนดนิยามของการแพทย์แผนจีนไว้ดังนี้ “การแพทย์แผนจีน หมายความว่า การกระทำต่อมนุษย์หรือมุ่งหมาย จะกระทำ ต่อมนุษย์เกี่ยวกับการตรวจโรค การวินิจฉัยโรค การบำบัดโรค การป้องกันโรค การส่งเสริมและการฟื้นฟูสุขภาพโดยใช้ความรู้แบบแพทย์แผนจีน”

2. พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ.

2562 การกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อควบคุมและกำกับดูแลผลิตภัณฑ์สมุนไพร ด้วยระบบการอนุญาตการขึ้นทะเบียน การแจ้งรายละเอียด และการจัดแจ้ง ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการส่งเสริมให้มีการพัฒนา ผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างเป็นระบบและครบวงจร ซึ่งจะทำให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยมีความปลอดภัย มีคุณภาพ และมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล^[21]

3. ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยหลักจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของผู้ประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2559 ซึ่งได้ดำเนินการเกี่ยวกับการโฆษณาการประกอบโรคศิลปะ สื่อ การเผยแพร่ การประกอบโรคศิลปะ การปฏิบัติต่อวิชาชีพ การทดลองต่อมนุษย์และการปฏิบัติตนในสถานพยาบาล

4. พระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 การดำเนินงานของคณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนจีน การควบคุมการประกอบโรคศิลปะพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ การอุทธรณ์และบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้องกับการประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนจีน

5. พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิชาชีพการแพทย์แผนจีน ซึ่งได้กล่าวถึงสถานที่รวมตลอดถึงยานพาหนะซึ่งจัดไว้เพื่อการประกอบโรคศิลปะตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบศิลปะ การประกอบกิจการสถานพยาบาลและการดำเนินการพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนจีน การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ การปิดสถานพยาบาลและเพิกถอนใบอนุญาตของผู้ประกอบโรคศิลปะ และบทกำหนดโทษ

6. พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์แผนจีนโดยยาประกอบด้วย ยาแผนปัจจุบัน ยาแผน

โบราณ ยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ ยาใช้ภายนอก ยาใช้เฉพาะที่ ยาสามัญประจำบ้าน ยาบรรจุเสร็จ ยาสมุนไพร เภสัชเคมีภัณฑ์ เภสัชเคมีภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป การประกอบวิชาชีพเวชกรรม การประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน การประกอบโรคศิลปะแผนโบราณ การบำบัดโรคสัตว์ การผลิตสารออกฤทธิ์ ความรุนแรงของสารออกฤทธิ์ ฉลาก เอกสารกำกับยา ตำรับยา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องข้องในการดำเนินงานด้านการแพทย์แผนจีน นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้ยาแผนจีนเป็นยาตามองค์ความรู้การแพทย์ทางเลือกตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ยาตามองค์ความรู้การแพทย์ทางเลือก พ.ศ. 2563

7. ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยบุคคลซึ่งปฏิบัติงานในสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลกระทำการประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนจีนในความควบคุมของผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนจีน พ.ศ. 2555 เป็นการดูแลหรือกำกับดูแล บุคคลที่สถานพยาบาลจะมอบหมายให้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนจีน

ในปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขได้รับรองการแพทย์แผนจีนให้เป็นสาขาหนึ่งของการประกอบโรคศิลปะซึ่งต้องมีการขึ้นทะเบียนและการรับใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพ^[11]

บทวิจารณ์

การดูแลสุขภาพเป็นการกระทำใด ๆ ที่จะกำจัดสิ่งต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อสุขภาพอนามัย นั่นคือ การที่สามารถป้องกันโรคที่ป้องกันได้ เมื่อเจ็บป่วยสามารถวินิจฉัยโรคตั้งแต่แรกเริ่มได้ และได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง การแพทย์แผนจีนเป็นการแพทย์ทางเลือกที่คนไทยกำลังให้ความสนใจและเป็นที่นิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของ

สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเจ็บป่วยที่เปลี่ยนแปลงไป การแพทย์แผนปัจจุบันยังมีกระบวนการดูแลสุขภาพที่เน้นการตั้งรับนั้นหมายความว่า ต้องให้เกิดความเจ็บป่วยก่อนจึงจะทำการรักษาด้วยการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ เน้นการพึ่งพาเทคโนโลยี ทำให้มีข้อจำกัดในการรักษาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอ ดังนั้นควรส่งเสริมการแพทย์แผนจีนให้เป็นการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพคนไทยเนื่องจากหลักการรักษาของแพทย์แผนจีนนั้นจะเน้นหาสาเหตุที่แท้จริงของการเจ็บป่วยนั้น พร้อมกับการรักษาอาการของโรคไปพร้อมกันและฟื้นฟูสุขภาพให้เข้าสู่สมดุล ดังนั้นแพทย์แผนจีนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และจะต้องมีการกระจายบริการตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ทั้งระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้สะดวกรวดเร็ว และทั่วถึงมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถลดค่าใช้จ่ายค่ายาแผนปัจจุบันที่มีราคาสูงเกินไปได้

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ การแพทย์ได้มีวิวัฒนาการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย การเจ็บป่วยของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมักมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เร่งรีบ ขาดการเอาใจในการบริโภคและการออกกำลังกาย ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคตามมา อีกทั้งยังส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นและการรับบริการจากการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างเดียว อาจรักษาโรคไม่หายหรือไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้ป่วยประกอบกับยาแผนปัจจุบันมีราคาแพงเกินไป ทำให้ประชาชนหันมาใช้บริการการแพทย์ทางเลือกเพื่อดูแลสุขภาพของตนเองและสมาชิกใน

ครอบครัวมากขึ้น การแพทย์แผนจีนเป็นการแพทย์ทางเลือกหนึ่งที่เป็นที่นิยมในสังคมไทย เนื่องจากความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและจีน ประกอบกับมีความคล้ายคลึงทางด้านวัฒนธรรม จึงทำให้คนไทยจำนวนมากนิยมรับบริการการแพทย์แผนจีนเป็นการแพทย์ทางเลือกหนึ่ง โดยการแพทย์แผนจีนมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น 2 ประการ คือ แนวคิดการมองสุขภาพแบบองค์รวมและการรักษาตามการจำแนกภาวะโรค โดยอาศัยการตรวจรวมทั้ง 4 วิธี (ดู ดม ถาม คลำ) ด้วยความมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างไปจากศาสตร์อื่น ๆ จึงทำให้การแพทย์แผนจีนได้รับความนิยมและเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพของคนไทยได้อย่างยาวนาน การสาธารณสุขไทยนำการแพทย์แผนจีนมาใช้ในการป้องกันการโรคและการส่งเสริมสุขภาพโดยใช้เทคนิคและวิธีปฏิบัติเฉพาะทางการแพทย์แผนจีน เช่น การทำทัวซา เพื่อปรับระบบหมุนเวียนเลือดบำบัดอาการปวด ใช้การครอบกระปุก เพื่อช่วยเพิ่มการไหลเวียนและลดความตึงของเลือด สร้างภูมิคุ้มกันและเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาโรคเรื้อรัง ใช้การต้มยาจีนหรือสมุนไพรเพื่อใช้ในการบำบัดโรค เป็นต้น นอกจากนี้การแพทย์แผนจีนยังใช้หลักการสร้างสมดุลของร่างกาย เพื่อให้เกิดความพอดี ไม่ร้อน ไม่เย็นเกินไป เพื่อจะนำไปสู่การมีสุขภาพที่แข็งแรงของประชาชนที่มาใช้บริการต่อไป

References

1. The twelve National Health Development Plan Steering Committee. The twelve Five-Year national health development plan 2017-2021. Bangkok: The War Veterans Organization of Thailand Under Royal Patronage of His majesty the King; 2017. (in Thai)
2. Jaruwanchai P, Jarinto K. Characteristic of patients using alternative medicine in public hospitals. Journal of graduate studies Walaya Alongkorn Rajabhat University.

- 2015;9(2):74-84. (in Thai)
3. Suppasri J, Chunhabodee A. Factors related to self-care with alternative medicine used among Trang people. *Journal of Nursing and Health Sciences*. 2018;12(3):41-9. (in Thai)
 4. Gamble M. 30 statistics on global patient satisfaction [Internet]. 2012 Apr 30 [cited 2021 Mar 1]. Available from: <https://www.beckershospitalreview.com/hospital-management-administration/30-statistics-on-global-patient-satisfaction.html>
 5. Scholte JA. *Globalization: a critical introduction*. 2nd ed. New York: Palgrave Macmillan Published; 2005. 519 P.
 6. Sornsakdanuphap J, Chaitiang N. Public health policy and laws journal. 2021;7(1):122-38. (in Thai)
 7. Bureau of Alternative Medicine. Traditional Chinese Medicine. *Journal of Bureau of Alternative Medicine*. 2013;6(1):1-10. (in Thai)
 8. Kongpradit T, Kummadee P. Creating value for modern consumers with social marketing: corporate sustainability in the age of globalization. *Phimoldhamma Research Institute Journal*. 2019;6(2):81-92. (in Thai)
 9. Jaidee P, Rudtanasudjatun K, Chanchai S. "Traditional Chinese Medicine" and Thai Public Health. *The Public Health Journal of Burapha University*. 2013;8(2): 120-8. (in Thai)
 10. Chunhasawadkul T. *Traditional Chinese Medicine and health options*. 1st ed. Bangkok: Matichonbook Publishers; 2010. 204 p. (in Thai)
 11. Practice of the Art of Healing Act (No. 4) B.E. 2556 (2013). Published in Government Thailand, Vol 130, Part 13A. (2013 Feb 6). (in Thai)
 12. Aree N, Kroeksakul P, Promsaka Na Sakolnakorn T. Adjustment under globalization. *SKRU ACADEMIC JOURNAL*. 2014;7(1):1-11. (in Thai)
 13. Bureau of Sanatorium and art of healing, Department of Health Service Support. *Professional Standards for the Art of Healing in Traditional Chinese Medicine*. 1st ed. Bangkok: Veterans Relief Organization Publishers; 2015. 200 p. (in Thai)
 14. Jing s. Traditional Chinese Medicine in 21st Century. *Journal of Thai Traditional and Alternative Medicine*. 2003;1(1):91-3. (in Thai)
 15. Sathitsathien W. Gua-Sha Traditional Chinese Medicine. *Royal Thai Army Medical Journal*. 2007;60(1):55-60. (in Thai)
 16. Udompriboonwong R. Cupping Therapy [Internet]. 2017 [cited 2021 Mar 1]. Available from: <https://www.huachiewtcm.com/content/6152/cupping-therapy> (in Thai)
 17. Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health. *Acupuncture and Moxibustion No.4*. 1st ed. Nonthaburi; 2011. 205 p. (in Thai)
 18. Lertsinthal P. *Electrotherapy for physical therapists*. 2nd ed. Phitsanulok: Naresuan University Publishing; 2019. 687 p. (in Thai)
 19. Huachiew TCM Clinic. *Herbal Decoction Instruction* [Internet]. 2019 Sep [cited 2021 Mar 1]. Available from: <https://www.huachiewtcm.com/> (in Thai)
 20. Kampirapap K. *Basic theory of traditional Traditional Chinese Medicine*. 2nd ed. Bangkok: 2013. 268 p. (in Thai)
 21. Act of legislation (herbal product) B.E. 2562 (2019). Published in Government Thailand, Vol 136, Part 56A. (2019 Apr 30). (in Thai)